

Д-р Лидија Раичевиќ

МЕДИУМИТЕ И ЈАВНИОТ ОБВИНИТЕЛ

1.04 Стручна статија

УДК: 347.963:316.774(497.7)

Апстракт

Создавањето на нови „мултимедијални“ форми на комуникација преку поврзување на телекомуникациски, радиодифузни и информатички технологии предизвика дилеми како да се регулира конкурентниот медиумски пазар, дали ќе може и дали треба да се контролира, какви закони ќе се донесат во оваа смисла и особено какво ќе биде влијанието на економскиот пазар над економската структура на моќни медиумски индустрии, се забележува и влијанието на медиумите врз политичката свест, всушност медиумската политика може да ја загрози реалната политика или сосема е можно да реалната политика ја стави под контрола и да ја користи медиумската политика за свои цели. Ова се само примери за значењето на медиумите и нивните еволуции во општествениот живот иако постои лепеза на сегменти достоини за споменување и сите отвараат врата на правото како наука да навлезе во оваа сфера и да помогне со сопствениот систем на нормативна регулација.

Клучни зборови: медиуми, јавен обвинител, регулација, медиумска политика

Вовед. Наполно свесна дека медиумите како самостојна област во современиот начин на општествено живеење се наоѓаат во сопствен процес на еволуција преполн со предизвици, искушенија, нормативни промени кој заслужува медиумски стручна опсервација се осудувам да навлезам па дури и површно во оваа значајна сфера со цел да укажам на еден микро сегмент-односот на медиумите со јавниот обвинител.

Дигиталната технологија овозможи комуникациска технологија која го промени начинот на живеење но и почна да пишува нова човечка историја. Се појавија тенденции на еднообразност, преку интернетот да се наметне одреден вид на култура но сепак истиот интернет овозможи да се запознаваме со различни култури од различни држави со специфични култури и политички морали, етнички и расни идентитети. Се појавија и прогнози какви ќе бидат иднините на пишаните и телевизиските медиуми со експанзијата на интернетот, кои одаа до таму да предвидуваат исчезнување на телевизијата, но истражувањата од 1990 год. па наваму го зборуваат токму спротивното, ни еден медиум нема да исчезне напротив ќе се видоизменува но ќе постои и ќе добива на значење.¹ Создавањето на нови „мултимедијални“ форми на комуникација преку поврзување на телекомуникациски, радиодифузни и информатички технологии предизвика дилеми како да се регулира конкурентниот медиумски пазар, дали ќе може и дали треба да се контролира, какви закони ќе се донесат во оваа смисла и особено какво ќе биде влијанието на економскиот пазар над економската структура на моќни медиумски индустрии, се забележува и влијанието на медиумите врз политичката свест, всушност медиумската политика може да ја загрози реалната политика или сосема е можно да реалната политика ја стави под контрола и да ја користи медиумската политика за свои цели. Ова се само примери за значењето на медиумите и нивните еволуции во општествениот живот иако постои лепеза на сегменти достоини за споменување и сите отвараат врата на правото како наука да навлезе во оваа сфера и да помогне со сопствениот систем на нормативна регулација. Европскиот комесар Бангеман на Глобалната конференција за информациски мрежи ќе истакне: „традиционалните граници помеѓу телекомуникациските, аудио-визуелното и издаваштвото ќе станат нејасни. Како треба да изгледа новата правна рамка, што е тоа што повеќе го стимулира отколку што го попречува вкрстеното оплодување меѓу овие сектори, водејќи до темелно нови концепти на мултимедијална содржина и услуги“?² И кога му се отвара

---

¹ David Goldberg, J.A.W Prosser & Stefan G Verhulst 1998, *Regulating the Changing Media*, Oxford University Press

² D-r Bangeman, M, *Opening Speech*, <<http://www2.echo.lu/bonn/openspeech.html>>

вратата на правото во било која област од него се очекува многу, заборавајќи притоа дека правото има механизми, но потребен му е потенцијал за да го исполни очекувањето, нормативен потенцијал. Се чини дека носењето на законите кои би можеле да бидат гордост на правото во процесот на регулацијата на медиумите додека се донесат стануваат дел од историска заложба без употребна вредност за иднината на медиумската регулација. Тука станува збор за закони од областа на интелектуалната сопственост, законите кои што ги третираат јавните услуги, сопственоста, кривичниот законик и други.³ Правниците ги следат и заложбите за создавање на „рефлексивно право“⁴ кое заговара наместо традиционални техники на закони од типот „команда и контрола“ техники на „саморегулирање“ и „ко-регулирање“ според кои државата бара самата индустрија да воспостави стандарди кои ќе ги почитува што впрочем и се случува во поделни земји Германија,⁵ Обединетото Кралство.⁶ Тоа воопшто не значи процес во кој државите се откажуваат од правото во процесот на регулирање на медиумите но значи процес во кој правото се фокусира на дефинирање и заштитување на вредности како слобода на изразување и прифатливи граници на правата на приватниот интерес, правото да го диференцира медиумот како средство за стекнување на сознанија за себе и другите од правото на гледачите, слушателите и читачите за добивање на разни и што е можно поточни информации, тоа исто така значи и продор на правото врз конкуренцијата и надгледување на медиумскиот пазар.

Само еден мал сегмент од оваа општа тема е кривичното право, но мал сегмент со огромно значење би се рекло, во однос на сите прашања поврзани со медиумите. Субјектот најзадолжен за оформување на овој однос е јавниот обвинител како носител на јавнообвинителската функција во јавнообвинителската институција. Јавниот обвинител има ингеренции поврзани со сите прашања во процесот на регулирање на медиумите и тоа како од процесите на симбиоза во мултимедии, така во процесот на надгледување на конкурентноста на пазарот од аспект на кривично правна опсервација

---

³ Hoffmann-Rheim, W, *Regulating Media*, New York: Guilford Press, 1996

⁴ Levy, B and Spiller, P T (eds), *Regulations, Institutions and Commitment*, Cambridge: Cambridge University Press, 1996

⁵ Rupert Murdoch, *Financial Times*, 1997 god.

⁶ Venables, D, *Legal, Political and Social Issues of the Internet*, 1996, at <http://www.pavilion.co.uk/legal/issues.htm>

за можни прекршувања на законите и сторување на кривични дела до учество во дефинирање на вредностите слободи на изразување, не повредување на слободите и правата, заштита на дотурот на информации, реакција за тешки дела сторени преку медиуми како одраз на социолошко-патолошки појави педофилија и други и редица други испреплетени подрачја. Се поставува прашањето како се справува јавниот обвинител со медиумите, со нивните потреби и патологии, дали тој процес, кој треба да има заштитна форма се одвива во склад со времето, потребите и може ли да се унапреди? На овие прашања ниеден сериозен труд не би се обидел да ги даде одговорите на едно место без детално истражување за некој респектабилен период. Но она за што вреди да се размисли е какви се забележаните состојби и каков вид на интерес треба да предизвикаат во иднина. Размислувајќи за тоа, ги издвојувам прашањата за позицијата на јавното обвинителство од аспект на медиумски интерес, референтните документи на Советот на Европа за односот на медиумите и јавните обвинители.

Јавното обвинителство во Република Македонија е должно од кривично-правен аспект да ги следи глобалните процеси во развојот на медиумите изразени како трансфер од јавен кон приватен сектор со изразена комерцијализација, појавата на дигиталната телевизија, изразена глобализација но и регионализација.

Медиумите во европски контекст. Систематизацијата на релевантните документи на Европската заедница и Европската унија кои се однесуваат на медиумите не покажуваат совршенство во правното регулирање на оваа материја но секако преставуваат неспоредливо поголем напредок одколку прашањето да им се довери на било која земја поединечно. Така несомнено на оваа меѓународна организација може да и се припише заслугата за развојот на информациското општество и либерализација на телекомуникациите за сметка на радиодифузијата каде напредокот е бавен и заглавен во културолошките разлики кои тешко се усогласуваат со новите пазарни структури.

Како и да е Парламентарното собрание на Советот на Европа уште во 1968 година одржало семинар за ефектот на новите комуникациски технологии и нивното влијание врз човековите права а во овој текст е споменат затоа што на семинарот се обработувале истите прашања за медиумите кои се актуелни и денес.⁷

---

⁷ Simpozium na tema: Covekovite prava I masovната komunikacija 5, Brisel, Sovet na Evropa, 1968 god. Vidi, Harcourt, AJ, Regulating for Media Concentration: the Emerging Policy of the European Union, Utilities Law Review, Vol 7, Oct 1996, 202

Институциите на Европската заедница, Советот на министри, Европскиот парламент и бројните невладини организации како Европската конференција на поштенски и телекомуникациски администрации (CEPT), Европската телекомуникациска и професионална индустрија за електроника (ECTEL), Европската тркалезна маса за индустријата за информациска технологија (EITIRIT), Европската телекомуникациско-сателитска организација (EUTELSAT), Европски мултимедиумски форум (EFM), Европска радиодифузна унија (EBU) и други ја креирале европската политика за медиумите и од нивната активност произлегле бројни документи кои се всушност и правната рамка за медиумска регулација. Всушност се започнува со Договорот во Рим од 1957, Директивата на ЕЗ за Телевизија без граници 1989 година, Европската декларација за слобода на изразување и информирање од 1982 година, Препорака R(97)19 за прикажување на насилство во електронски медиуми, Препорака R(97)20 за говорот на омраза, Препорака R(97)21 за медиумите и унапредувањето на културата на толеранцијата па потоа следуваат бројни европски документи за телекомуникациска и аудовизуелна политика, информациско општество, сателитска регулација, стандардизација, пазарна структура со осврт на концентрација на медиумска сопственост, лиценцирање, интелектуална сопственост, електронска трговија, комерцијални комуникации (европски жаргон за реклама, директен маркетинг и односи со јавност за продажни промоции), социјално регулирање, безбедност и заштита на корисниците.⁸

Меѓутоа во оваа прилика посебно ќе бидат споменати релевантните нормативи за односот на медиумите и судот кои имаат потполно еднакво значење и за јавното обвинителство. Најнапред Мислењето 7(2005) на Советодавниот Совет на Европските судии при Совет на Европа усвоено на 6-тиот пленарен состанок во Стразбург во период од 23-25 ноември 2005 година каде е предвидено:

-медиумите имаат пристап до судските информации и расправи

-медиумските професионалци се сосема слободни кои информации треба да и се презентираат на јавноста и како тие да бидат третираны

---

⁸ Дејвид Голдберг, Тони Просер, Стефан Вехулст, Регулација на медиумите, компаративна студија, Глазгов и Оксфорд, 1997 година, Македонско издание 2009 год, Алмина, Скопје

-судскиот систем треба да ја прифати улогата на медиумите кои како надворешни набљудувачи можат да ги воочат недостатоците и да дадат конструктивен придонес за подобрување на судските методи

-не треба да има обиди за спречување на медиумите да ја критикуваат организацијата или функционирањето на судскиот систем

-сите информации со кои судовите ги набљудуваат медиумите треба да бидат давани на транспарентен и недискриминаторски начин.....⁹

Советот на Европа,Комитетот на министри ја донесе и Резолуцијата(74)26-За правото на одговор и положбата на поединецот во однос на печатот, Усвоена од страна на комитетот на министри на 2 јули 1974година на 233-от Состанок на претставниците на министрите во која е предвидено:

- секое физичко и правно лице како и органи без оглед на националност или живеалиште, споменато во весник, периодично издание,радио или телевизиска емисија или било кој друг медиум во врска со кое биле изнесени факти во јавноста, за што тоа лице тврди дека се неточни, можат да го употребат правото на одговор со цел да ги исправат фактите во врска со тоа лице или орган,

-медиумот за кој станува збор задолжително мора да го објави одговорот што го испратило лицето за кое станува збор,

-само по исклучок националното право може да предвиди отфрлање на одговорот од страна на медиумот и тоа ако барањето за одговор не е адресирано до медиумот во разумен краток рок, ако должината на одговорот го надминува она што е неопходно за исправка на информацијата, ако одговорот не се држи само до исправка на фактите кои се предмет на предизвик, ако одговорот конституира казниво дело по закон, ако одговорот се смета за спротивен на со закон заштитени интереси на трети лица или ако поединецот за кого станува збор не може да покаже легитимен интерес.

-горенаведените правила ќе се применуваат за сите медиуми без исклучок.....¹⁰

---

⁹ Меѓународни документи за независно и ефикасно судство, Том 2,Академија за судии и јавни обвинители, стр.41-51
¹⁰ Исто,стр. 172-173

Од сериозно значење е и Препраката бр.(2000)7 на Комитетот на министри на земјите членки во врска со правото на новинарите да не ги откриваат своите извори на информации, усвоена од Комитетот на министри на 8-ми март,2000 година на 701-от состанок на претставниците на министри во која се наведени:

-начело бр.1 право на неоткривање на изворот од страна на новинарите

-начело бр.2 право на неоткривање на изворот од други лица (се мисли на лица кои имаат професионални односи со новинарите, уредничко обработување или дистрибуција)

-начело бр.3 ограничување на правото за неоткривање на изворот се однесува на легитимниот интерес од член 10 став 2 од Конвенцијата за заштита на човековите права и основни слободи под услов да постои доволно сериозна и витална природа на преовладувачки услов (overriding requirement)

-начело бр.4 алтернативни докази на информациите од новинарските извори. Ова начело се однесува на судски постапки против новинари засновани на наводно нарушување на честа и достоинството на одредено лице, каде органите треба да ги земат во предвид сите докази кои им се достапни според националното процедурално право но не може да се бара од новинарите да го идентификуваат изворот на информавијата

- начело бр.5 услови поврзани со откривањето на информацијата кои произлегуваат од член 6 на Конвенцијата за заштита на човековите права и основни слободи кои предвидува под кои услови и во кои постапки исклучително ретко може судот да нареди откривање на извор на информации и доколку тоа се случи какви мерки на заштита му следуваат на изворот

-начело бр.6 пресретнување на комуникации, следење и судско пребарување и заплenuвање како можност не треба се користи кога станува збор за извор на информации, ниту пак да се даваат налози за следење на дејствија кои се однесуваат на новинари, нивни контакти или на нивните работодавачи, а уште помалку треба да се користат налози за пребарување или заплenuвање на лични или деловни простории, лични предмети, преписки на новинари или нивни работодавци.....

-начело бр.7 заштита од само-инкриминација при што новинарите во рамките на националните закони треба да уживаат заштита и тоа особено при откривање информации со кои се идентификува нивниот извор.¹¹

---

¹¹ Исто стр.200-229

Комитетот на министри на Советот на Европа на 10 јули 2003 година ја усвои Препораката REC(2003)13 која се однесува на обезбедување информации преку медиуми поврзани со кривични постапки и во која се востановени:

-начело 1 за информирање на јавноста преку медиумите предвидува право на новинарите слободно да известуваат и коментираат за функционирањето на системот на кривична правда, освен во случаи кога тоа е ограничено според следните начела:

-начело 2 пресумпција на невиност

-начело 3 точност на информациите предвидува дека судските органи и полициските служби треба да им обезбедат на медиумите само верифицирани информации или информации кои се засновани на разумни претпоставки

-начело 4 пристап до информации што значи дека кога новинарите законски обезбедиле информации во контекст на тековна кривична постапка, од судските органи или полициските служби, таквите органи и служби мора да ги направат тие информации достапни, без дискриминација, до сите новинари кои ќе дадат или веќе дале такво барање

-начело 5 начини за обезбедување на информации за медиумите предвидува соопштенија и конференции за медиумите

-начело 6 редовно информирање во текот на кривичните постапки

-начело 7 забрана за експлоатирање на информации за комерцијални потреби

-начело 8 заштита на приватноста во контекст на тековни кривични постапки кое произлегува од член 8 од Конвенцијата со посебен осврт на заштита на ранливи категории деца, жртви, сведоци и семејства

-начело 9 право на исправка или право на одговор значи можност против клеветничко и некоректно известување на медиумите во контекст на кривичната постапка

-начело 10 заштита од штетно влијание

-начело 11 штетен публицитет пред започнувањето на судењето предвидува можност обвинетиот правно да биде заштитен ако покаже дека постои голема можност обезбедувањето информации дека ќе резултира, или веќе резултирало во нарушување на правото на правично судење

-начело 12 дозвола за влез на новинари обврзува на новинарите да им биде дозволен влез на јавни парници и јавни прогласувања на пресуди без услов за претходно обезбедување на акредитации

-начело 13 пристап на новинарите во судници им обезбедува право на новинарите да бараат судот да им обезбеди доволен број места за присуство во судницата

-начело 14 известување во живо и снимање во судници според Препораката не треба да биде можно освен ако тоа изречно не е дозволено со закон или од страна на судските органи но и тогаш треба да биде исклучен ризикот од несоодветно влијание врз жртвите, сведоците, страните во кривичната постапка, поротниците или судиите

-начело 15 поддршка на медиумското известување се состои во навремено известување на новинарите за време на одржувањето на парниците и расправите, и времето на изрекување на пресудите од кои на новинарите треба да им се даде копија и да им се даде можност истите да ги дистрибутираат и јавно објавуваат

-начело 16 заштита на сведоци предвидува дека медиумите не треба да го откриваат идентитетот на сведоците без претходно да добијат согласност за тоа од самите сведоци

-начело 17 медиумско известување и спроведување судски пресуди овозможува новинарите да можат да контактираат со лица кои отслужуваат казни во затворите до оној степен до кој тој контакт не му штети на правичното спроведување на правдата, на правата на затворениците и затворските служби или пак на безбедноста на затворот

-начело 18 медиумско известување по завршување на изрекувањето судски пресуди е правило за известување по издржани казни со обврска за заштита на приватноста на осудените лица за да не им се наштети во процесот на реинтеграција во општеството.¹²

Комитетот на министри на Советот на Европа на 31-ви јануари 2007 година ја усвои Препораката CM/REC (2007)13 за одговорноста на јавните медиуми во информатичкото општество во која се наведени основните начела:

Начело 1 одговорност на јавниот сервис; задржување на клучните елементи што всушност значи дека земјите членки се должни да ја доделат одговорноста на една или

---

¹² Исто стр.256-263

повеќе медиумски организации во јавниот и приватниот сектор, задржувајќи ги клучните елементи кои ја поткрепуваат одговорноста за на традиционалните јавни сервиси, при тоа прилагодувајќи се на нови околности со препорака тоа да се врши со соодветна технологија и јавното емитување е дефинирано како

- а) референтна точка за целокупната јавност, која нуди универзален принцип,
- б) фактор за социјална кохезија и интеграција на сите поединци, групи и заедници,
- в) извор на непристрасни и независни информации и коментари, иновативни и разновидни содржини кои се придржуваат до високи етички и квалитативни стандарди
- г) форум за плуралистичка јавна дебата и инструмент за промовирање на поширока демократска партиципација на поединци
- д) активен придонесувач кон аудиовизуелна креација и продукција и кон поголемо почитување и дисеминација на разноликоста на националното и европското културно наследство

начело 2 адаптирање на одговорноста на јавниот сервис кон информатичко општество предвидува разработка на претходното начело на начин што под:

- а) референтната точка помеѓу другото е предвидено да јавните медиуми треба да нудат вести, информации, образовни, културни, спортски и забавни програми и содржини наменети за различни категории на публика а кои земени во целина преставуваат додадена јавна вредност во споредба со оние кои нудат други емитувачи и провајдери на содржини, медиумите треба да се присатни на значајни платформи со потребни ресурси, и да ги следат промените во навиките на корисниците и да бидат упатени на сите генерации....
- б) јавните медиуми мора да се адаптирани во дигиталното опкружување со цел да постигнат социјална кохезија на локално, регионално, национално и меѓународно ниво, да стимулираат интеграција на највунерабилни социјални категории, притоа треба да делуваат како водач од доверба на општеството, да промовираат подобро разбирање меѓу луѓето и да придонесат за интеркултурален и меѓурелигиски дијалог, да придонеста за дигитална инклузија и напори за премостување на дигиталниот јаз преку *inter alia*.

в) медиумите имаат обврска да обезбедат независни и непристрасни содржини на информации, вести кои подеднакво треба да се пружат преку традиционалните програми и преку новите комуникациски услуги

г) форум за јавна дебата содржи елементи за создавање на услови за дебатирање со цел да се вклучи јавноста во демократските процеси, обврска на медиумите е да го негува интересот на граѓаните за јавни прашања и да ги охрабрува да земат поактивно учество, јавните медиуми треба да промовираат толеранција и взаемно разбирање преку користење на нови дигитални и онлајн технологии и особено јавните медиуми треба да одиграат водечка улога во критичкиот преглед на националните влади и меѓународните владини организации од страна на јавноста зајакнувајќи ја нивната транспарентност, отчетност кон јавноста,помагајќи да се отстранат демократските недостатоци и треба да придонесуваат за развојот на европската јавна сфера

д) јавните медиуми треба да ја подржат креацијата и продукцијата на домашни аудиовизуелни дела, да стимулираат култура,образование, свест кон културно наследство

начело 3 предуслови за исполнување на одговорноста на јавниот сервис се состојат во:

- Правни предуслови
- Технички предуслови
- Финансиски предуслови
- Организациони предуслови¹³

Смерниците на кои што укажува европската норматива националните законодавства ги следат со донесување на национални закони кои треба да го допрецизираат начинот и функцијата на медиумите, меѓутоа многу често сме сведоци на еден не така конзистентен во однос на законите и нивната примена процес. Се случува да надвладаат дилеми каде и во која мера се испочитувани правата и можностите на медиумите наспроти институциите во системот а тие дилеми предизвикуваат слабеење на демократските капацитети. Токму затоа потребна е и аналитичка подршка на начелните смерници содржани во европските документи за да по нивната имплементација во нормативите на законодавствата дојде и до нивна оптимална примена во микро-структурите на системот на државите.

---

¹³ Исто стр.270-277

Јавниот обвинител и медиумите. Еден од референтните документи во кој е третиран односот на јавните обвинители и медиумите е декларацијата од Бордо, „Судиите и јавните обвинители во демократско општество“, усвоена на 8 декември 2009 година во Стразбур врз основа на Мислењето бр.12 (2009) на Советодавниот Совет на Европските Суди и Мислењето бр.4 (2009) на Советодавниот Совет на Европски Јавни Обвинители. Во воведот на декларацијата е наведено дека интересот на општеството подразбира медиумите да добиваат потребни информации за да можат да ја информираат јавноста за функционирање на правосудниот систем и надлежните доставуваат информации имајќи ги во предвид пресумпцијата на невиност на обвинетото лице, правото на правично судење и правото на приватен и семеен живот на сите лица вклучени во постапката.¹⁴ Параграфот 11 на декларацијата е комплетно посветен на односот на јавните обвинители и судиите со медиумите и во точка 67. е забележана улогата на медиумите како клучна во перцепцијата на општеството за квалитетот на правдата и јавноста придонесува во процесот на правично судење со оглед да ги заштитува страните во спорот од не-транспарентно спроведување на правда. Во точка 68 е забележано дека зголемениот интерес на медиумите за судските постапки придонесува за пообјективно информирање на медиумите од страна на судовите и јавните обвинителства. Натаму Декларацијата заклучува дека јавниот карактер на постапката е начин за одржување на доверба во судовите. Давањето на информации на новинарите за да ја известуваат јавноста е право на новинарите и облигација за институциите. Медиумите како и институциите мораат да ги почитуваат принципите на презумпција на невиност, правото на правично судење, правото на приватност на учесниците во постапката но и правото на неповредливост на впечатокот за непристрасност на судиите и јавните обвинители во одреден случај.

Интересна е констатацијата во Декларацијата (точка 73) дека медиумското покривање на случаите кои се наоѓаат во фаза на истрага или се судат, можат да предизвикаат инвазивно мешање и да произведе непромерно влијание или притисок на

---

¹⁴ Исто. Стр.1004

судиите, поротниците или јавните обвинители. **Затоа пишува во Декларацијата на судиите и јавните обвинители им се потребни добри професионални вештини, високи етички стандарди и силно чувство на самовоздржување за да се справат со ваквите предизвици.** Декларацијата упатува и на ангажирање и на лица одговорни за контакти со јавноста, кодекси и добри практики според кои судиите треба да бидат дискретни во своите контакти со медиумите и да внимаваат на правиот избор на зборови. Јавните обвинители според Декларацијата треба да бидат посебно внимателни кога коментираат постапка или пресуда. **Впечатливо е тоа што станува збор за препорака за внимание при коментирање на пресуда или постапка но нема дадена ни најмала можност за коментирање на обвинителски акти, обвинителен акт или предлог туку само на пресуда од причини на поизразена можност за повреда на начелата спомнати во Декларацијата особено презумпцијата на невиност.**

Се чини дека и другите многу важни документи на Советот на Европа и на ООН кои се однесуваат на јавните обвинители и нивната имплементација а особено примена не можат да се спроведат доследно без присуството на медиумите. Такви на пример се препораката (2000) 19 за улогата на јавното обвинителство во системот на кривична правда¹⁵ или „Насоките од Будимпешта“ усвоени на Конференцијата на главните обвинители на Европа на 31 мај 2005 година, која се однесува на етиката и однесувањето на јавните обвинители, организирана од Советот на Европа во Будимпешта во која е предвидено дека обвинителите мора да се грижат за фер рамнотежа помеѓу општите интереси на општеството и интересите и правата на поединецот, да имаат во предвид дека тие дејствуваат секогаш во име на општеството и јавниот интерес, да го чуваат достоинството и честа на професијата. Овој документ содржи насоки на кои новинарите со полно право треба да се повикуваат во своите информирања во однос на јавните обвинители а тоа е обврската јавните обвинители :

-да настојуваат да бидат видени како непристрасни и доследни

-постојано да бидат информирани, обучени и во тек со соодветните правни и социјални развои (сосема се исклучителни ситуациите во кои јавниот обвинител треба да одговара со не знам и не ми е познато)

-да ја вршат должноста чесно и без страв, без наклоност и предрасуди,

---

¹⁵ Исто стр.1030-1035

- врз нив да не влијаат интересите на поединци
- врз да не влијаат медиумите или јавноста
- да бидат доверливи
- да не дискриминираат по ниту еден основ
- да не дозволат личните,финансиските интереси да влијаат на неговото однесување и постапување
- нивните семејни или социјални односи не смеат да влијаат на нивното однесување и постапување
- не смеат да бидат вклучени во постапување за лица со кои се семејно поврзани.¹⁶

Прекршувањето на било кој од овие постулати од страна на јавните обвинители претставува повреда на обвинителската етика според главните јавните обвинители на Европа. За таквите повреди и неетично однесување јавноста може да дознае само со посредство на медиумите и тоа е еден каузалитет кој го обликува односот јавен обвинител и медиум. За одбележување е што овој документ признава дека јавните обвинители не можат да бидат апсолутно независни затоа што востановува обврска за постојана покорност на јавните обвинители пред правото и зависност од законот.

Медиумите кога бараат информации од јавното обвинителство треба да знаат дека јавните обвинители се должни да го применуваат Упатството за улогата на јавните обвинители, усвоено на осмиот конгрес на Обединетите нации за спречување на криминалот и соодветно постапување со прекршителите, одржан во Хавана, Куба,септември 1990 година.¹⁷ Степенот на обврската за почитување на ова Упатство е толу висок што е предвидено во точка 23 дека секој обвинител не само што мора да го почитува туку е должен најдобро што може и умее да го спречи и активно да се спротивстави на секое евентуално кршење или непочитување. Само дел од содржината на ова упатство се обврските да јавните обвинители:

- на јасно поставени критериуми без предрасуди и дискриминација
- вршителите на должност може да бидат само соодветно образовани лица
- добро запознати со идеалите и етичките должности

---

¹⁶ Исто.стр.1038-1043

¹⁷ Исто стр. 1046-153

- унапредувањето на обвинителите треба да се заснова на објективни критериуми и тоа степен на образование, стручна квалификација, способност, интегритет и искуство (тоа е светскиот формат)
- јавните обвинители имаат слобода на изразување
- никој не смее да им попречи дискусија за закон, правораздавањето, човековите права
- не смеат да трпат било какви професионални негативни последици од присуство на седници, состаноци, дебати како резултат на дискусија и.т.н.

Заклучок. Медиумите и јавно-обвинителската функција имаат голем број на заеднички карактеристики и принципи во своето постапување но и такви кои што во одредени ситуации ги спротивставуваат. Заедничко им е тоа што подеднакво мора да се грижат за општиот и поединечниот интерес, мора да ги почитуваат начелата за презумпција на невиност, правото на приватност, заштита на лични и семејни интереси но истовремено мора да бидат непристрасни, објективни, што е можно поточни во своето работење. Кога општествениот живот би се прател и од медиумите и од јавните обвинители по тие нивни заеднички правила не би можел да се очекува било каков проблем во силата на демократскиот капацитет. Но медиумите имаат право и можат нешто што јавните обвинители не го прават или не смеат а тоа е да критикуваат состојби, појави, слабости, нетранспарентности, односи на зависност, лични интереси и сите можни патологии во вршење на јавнообвинителската функција и јавнообвинителската институција. И јавните обвинители можат нешто што медиумите не можат или не смеат а тоа е да следат и кривично да гонат за злоупотреби на службената положба, крупни корупции, окрупнување на капитали во бизнисот со медиуми на незаконит начин, цензури и тортури при информирање, влијание на политичките субјекти врз медиумите и.т.н. Тие две крупни разлики и можности на јавните обвинители и медиумите кога ќе се судрат настанува хаварија по човековите права и слободи и владеењето на правото како највисок демократски и цивилизациски сремеж. Меѓутоа за среќа и јавно обвинителската функција и медиумската дејност ја вршат поединци меѓу кои има и такви со капацитет да знаат што е право а што е неправо, што треба а што не смее, и се надевам нема да дозволат хаварији да се случуваат како начин за забава на малкумина неучи а на штета на мнозинството за правда и култура желни луѓе.

MEDIA AND PUBLIC PROSECUTOR

1.04 Professional Article

UDK: 347.963:316.774(497.7)

Summary

The creation of new "multimedia" forms of communication through the connection of telecommunications, broadcasting and information technologies provokes dilemmas how to regulate the competitive media market, whether it can and should be controlled, what laws will be adopted in this regard and especially what will be the influence of the economic market over the economic structure of powerful media industries, the media influence on political awareness, in fact, the media policy can jeopardize the real politics or seem possible to realpolitik curb and use the media policy for their own purposes. These are only examples of the importance of the media and their evolutions in social life, although there is a range of worthy of mentionable segments, and everyone opens the door to the right as a science to penetrate into this sphere and help with its own system of normative regulation.

Key words: media, public prosecutor, regulation, media policy

---

¹⁸ Public Prosecutor in the Basic Public Prosecution Office - Skopje